

LUNDS UNIVERSITET
Musikhögskolan i Malmö

EXAMENSARBETE 15hp

Vårterminen 2020

Läroarbilden i musik

Johan Thuresson

Gitarrlärares val av läromedel

En intervjustudie av gitarrlärares val av läromedel på estetiska
programmets Instrument eller Sång 1

Handledare: Bo Nilsson

Abstract

Title: Guitar teacher's choice of teaching material – an interview study about upper secondary school teacher's selection of teaching materials in guitar education.

Author: Johan Thuresson

The main objective of this study is to find out what kind of teaching material guitar teachers in upper secondary school use when teaching the subject "Instrument eller sång 1" (Guitar), and what the underlying factors is for this. Four guitar teachers have told about which teaching materials they use and how these teaching materials are developed through qualitative interviews.

The informants are professional guitar teachers at upper secondary schools in Skåne. The study shows that the teaching material used is largely created by the teachers themselves. The teaching material the teachers create is in paper form or recorded sound, but usually in the form of a film that is created during the lesson. Using the film medium means that the teachers can allow the students to a large extent to influence the choice of songs used during the lesson, which leads to higher commitment, and that the teaching material in the form of film becomes clear and useful for the students.

Keywords: Instrument or song 1, Guitar lessons, INSO1, Teaching materials, Choice of teaching materials, Design of teaching materials, Self-produced teaching materials

Sammanfattning

Titel: Gitarrlärares val av läromedel – en intervjustudie av gitarrlärares val av läromedel på estetiska programmets Instrument eller Sång 1

Författare: Johan Thuresson

Studiens syfte är att belysa vilka läromedel gitarr lärare i kursen Instrument eller sång 1 (INSO1) använder sig av, och vilka de bakomliggande faktorerna till detta är. Genom kvalitativa intervjuer har fyra INSO-lärare berättat om vilka läromedel de använder och hur dessa läromedel tas fram. Informanterna är yrkesverksamma gitarr lärare i kursen INSO1 på gymnasieskolor i Skåne. Studien visar att det läromedel som används till störst del skapas av lärarna själva. Läromedlet lärarna skapar är i pappersform eller inspelat ljud, men oftast i form av en film som skapas under lektionen. Att använda filmmediet gör att lärarna kan låta eleverna i stor utsträckning kunna påverka valet av låtar till undervisningen vilket leder till högre engagemang, samt att läromedlet i form av film blir tydligt och användbart för eleverna.

Sökord: Instrument eller sång 1, Gitarrundervisning, INSO1, Läromedel, Val av läromedel, Utformande av läromedel, Egenproducerat läromedel

Innehåll

Abstract.....	3
Sammanfattning.....	4
1. Inledning.....	7
1.1 Ämnet Musik och kursen Instrument eller sång 1	8
1.2 Disposition.....	9
2. Syfte och frågeställningar.....	10
3. Teori och tidigare forskning.....	11
3.1 Att lära sig genom interaktion.....	11
3.2 Att lära sig musik.....	12
3.3 Läromedel.....	12
3.4 Mästarlära.....	13
3.5 Musiklärares roller som lärare och musiker.....	15
4. Metod.....	17
4.1 Val av metod.....	17
4.2 Informanter.....	17
4.3 Genomförande.....	18
4.4 Analys av intervjuerna.....	19
4.5 Etiska avväganden.....	19
4.6 Studiens tillförlitlighet.....	19
5. Resultat.....	21
5.1 Elevunderlag.....	21
5.2 Läromedel ska ge relevant och elevinriktad kunskap.....	22
5.3 Lärarna skapar egna läromedel.....	23
5.3.1 Läromedel läraren inte skapat själv.....	24
5.4 Media och teknik gör material tillgängligt.....	25
5.4.1 Digitala resurser.....	26

5.4.2 Kritik mot material från internet.....	27
5.5 Hur läraren väljer läromedel.....	28
5.5.1 Elevinflytande.....	28
5.5.2 Lärarens yrkesroll som musiker	29
5.6 Lärarna har ett flexibelt förhållande till styrdokument.....	29
5.7 Ämnesövergripande samarbete.....	30
6. Resultatdiskussion	32
6.1 Lektionssituationen.....	32
6.2 Läraren skapar sitt eget läromedel.....	33
6.6 Multimedia är viktig	34
6.7 Slutsats gällande val av läromedel.....	36
6.8 Vidare forskning	36
Referenser.....	38
Omnämmanden.....	39
Bilaga.....	40

1. Inledning

Gitarrspelande är något jag vigt större delen av mitt liv åt. Det största fokusområdet för mig har varit i form av att musicera själv och i olika konstellationer. Det har också präglats av undervisning, dels när jag själv var student och dels som lärare. Från att ha börjat som åttaårig elev i studiecirkel på ABF och sedermera lektioner på Kulturskolan i Varberg gick jag vidare till det estetiska programmet på stadens gymnasieskola för att till slut hamna på Musikhögskolan i Malmö. Min bana som undervisande lärare smög sig på vid sjutton års ålder när jag fick möjlighet att vikariera för min elgitarrlärare på Kulturskolan. Detta ledde senare till att jag efter studenten fick ett regelbundet arbete med egna elever på Studieförbundet, vilket gav upphov till idén att viga mitt yrkesliv åt musiken i form av lärare, och flytten till Malmö för studier på Musikhögskolan blev ett faktum.

Under mina studier har jag via den undervisning jag själv fått som student samt under mina praktiktillfällen fått se ännu mer på djupet hur olika gitarrlärare bedriver sin undervisning, vilket har lett fram till tankarna som ligger till grund för denna studie: hur ser egentligen gitarrlärare på det där med vad man lär ut?

Elgitarrens historia har sedan genombrottet i 1950-talets rock- och popmusik gått igenom ett stålbad från att ha varit det i särklass mest populära instrumentet för barn och unga att vilja kunna bemästra till att ha en mer blygsam roll i musiken som produceras idag. Det finns ett näst intill oändligt antal låtar man kan spela med sina elever, vilket skulle leda till för eleven antingen total eufori vid rätt låtval, men likaväl ett totalt stopp till viljan att fortsätta spela om det visar sig vara en ointressant låt. Och för att verkligen lära sig låtarna på djupet behöver eleven kunskap om samspel, sväng och musikteori. Musik innehåller som bekant många delar och det krävs en livstids fördjupning för att bemästra den, om ens det räcker till.

Med detta i tankarna har jag valt att titta närmare på hur lärare som undervisar på gymnasiet estetiska program använder läromedel. Just valet av gymnasielärare beror dels på att eleverna på ett estetiskt program till större del har valt just att lägga sina

värdefulla gymnasieår på att studera instrument och musik, och dels på att det visserligen kan existera skillnader skolor emellan men att de samtidigt styrs av samma styrdokument.

1.1 Ämnet *Musik* och kursen *Instrument eller sång 1*

Skolverket (2011) beskriver estetiska programmet som ett högskoleförberedande program där man som elev förbereds för framtida studier inom konstnärliga områden samt grundläggande högskolebehörighet. Programmet har enligt gymnasieskolans läroplan fem inriktningar: *Dans, Estetik och media, Teater, Bild och formgivning* och *Musik*. Enligt Skolverket ska inriktningen musik ”ge fördjupade kunskaper i musik från olika tider och kulturer. Den ska utveckla elevernas musikutövande och konstnärliga skapande samt förmåga att uppleva och tolka musik ur olika perspektiv. Inriktningen ska ge möjlighet att fokusera på något musikområde”. I ämnesplanen för Musik beskrivs kursens syfte, som enligt Skolverket ska ge fördjupade kunskaper i musik historiskt och kulturellt, utveckla elevernas musikutövande och konstnärliga skapande samt utveckla förmågan att uppleva och tolka musik ur olika perspektiv. Detta konkretiseras i nio punkter som eleverna ska ges möjlighet att utveckla:

1. Färdigheter i att musicera instrumentalt eller vokalt, såväl efter noter som på gehör, samt färdigheter i att använda ett konstnärligt och musikaliskt uttryck.
2. Kunskaper om musik, begrepp och stildrag från olika tider och kulturer.
3. Förmåga att improvisera.
4. Kunskaper om musikinstudering, enskilt och i grupp, samt förmåga att ta ansvar för sin musikaliska färdighetsutveckling.
5. Kunskaper om instrumentets konstruktion och egenskaper, röstfysiologi och röstvård.
6. Förmåga att skapa musik och arrangera för en eller flera valda ensembletyper.
7. Förmåga att värdera, samarbeta och ta ansvar i musikalisk gestaltning och musicerande inför och i kommunikation med publik.
8. Färdigheter i att använda musikteknisk utrustning samt kunskaper om hur musik kan framställas och hanteras digitalt.
9. Kunskaper om arbetsmiljöfrågor.

Denna studie berör kursen *Instrument eller sång 1* (INSO1) som ingår i ämnet Musik. I kursen undervisas man enskilt på sitt valda huvudinstrument och berör punkterna 1, 2, 4, 5 och 9 i ämneslistan för Musik med speciellt fokus på punkt 1, 4 och 5. Innehållet i INSO1 består i sin tur av åtta punkter:

- Grundläggande instrumental spelteknik, alternativt sångteknik.
- Spel eller sång efter noter och på gehör.
- Grundläggande musikalisk tolkning, stil och form.
- Grundläggande repertoar för det egna instrumentet.
- Musikaliska instuderingsmetoder och övningsmetoder.
- Instruments konstruktion, grundläggande egenskaper och instrumentvård, alternativt grundläggande röstfysiologi och röstvård och metoder för detta.
- Grundläggande principer för att möta publik, till exempel presentation av program och medverkande, scennärvaro.
- Arbetsmiljö vid musikutövning, till exempel ergonomi, hörselvård och elsäkerhet vid instrumentalspel eller sång.

Eftersom undervisningen sker enskilt finns det möjlighet för läraren att utefter ovan nämnda punkter forma undervisningen så att den hamnar på en lagom nivå i samklang med elevens förkunskaper. Läromedlet läraren använder sig av och hur läraren väljer ut detta är av stor vikt för studien.

1.2 Disposition

I nästa del presenterar jag studiens syfte i form av mina forskningsfrågor som jag har baserat studien på. Efter det presenterar jag tidigare forskning på ämnet. Därefter presenteras metoden kvalitativ intervju som jag har använt för att samla data, bakgrund om mina informanter, och hur studien genomfördes och analyserades. I resultatkapitlet beskriver jag det som intervjuerna visat, vilket jag sedan diskuterar i det sista kapitlet. Avslutningsvis redogör jag för mina egna tankar kring vidare forskning på ämnet.

2. Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka vilka läromedel som används av gitarrlärare på gymnasieskolor i Skåne, i vilket mån läromedlen skapas av läraren själv samt i vilken form dessa läromedel presenteras (muntligt/skriftligt/digitalt eller annat). För att uppnå detta syfte har följande forskningsfrågor formulerats:

Vilka läromedel använder sig gitarrlärare av som undervisar INSO1?

Hur väljer lärarna läromedel?

3. Teori och tidigare forskning

Här presenteras studiens teoretiska underlag som ligger till grund för resultatdiskussionen som presenteras senare. Kapitlet inleds med teorier om hur vi människor tar till oss kunskap följt av definitioner på begreppet *läromedel*. Vidare presenteras teorier gällande undervisningsformatet *mästare-lärling*, och tidigare forskning om musklärares olika roller som lärare och musiker.

3.1 Att lära sig genom interaktion

Under benämningen *lärande som socio-kulturell-historisk praxis* beskrivs Vygotskijs teorier kring hur psykologiska processer tolkas (Strandberg, 2006). Dessa processer har även till stor del tillämpats inom pedagogiken och bygger på att vi människor lär oss i samspel med andra människor genom aktivitet och interaktion. Enligt Vygotskij bygger vårt lärande på att yttre aktiviteter verkar som frön för våra inre processer, alltså att vi utvecklar individuell kunskap genom interaktion med andra. Att elever diskuterar och analyserar med varandra anses positivt och utvecklande, snarare än att enbart sitta tysta och fogliga. Strandberg (2006) kategoriserar teorierna enligt: *sociala*, *medierade*, *situerade* och *kreativa*. *Sociala* delen handlar om interaktionen med andra vilket är det första steget där inläring sker. *Medierade* innebär att vi inte möter världen direkt som den är, vi använder oss under våra aktiviteter av olika hjälpmedel för att lösa problemen. Hjälpmedlen, eller *medierande artefakter*, kan vara en karta och kompass vilket underlättar geografisk orientering om man befinner sig i en okänd skog, eller en penna och en fickkalender vilket ger oss möjlighet att göra listor eller skriva in födelsedagar, och på så sätt ha kontroll över en stor mängd information som annars hade varit svår att hantera enbart med hjälp av minnet. Människors aktiviteter är alltid *situerade*, de äger alltid rum i specifika sammanhang eller på specifika platser. Det är med andra ord lättare att lära sig svenska i Sverige än i Danmark. Det sista området av teorin är det *kreativa*, med vilket menas att människan inte bara kan nyttja interaktionen, hjälpmedlen och situationerna, vi kan även omskapa dem. När barn och ungdomar utvecklar sina läromiljöer kan de dessutom lära sig ännu mer.

I Vygostijs idévärld finns en tanke att människor ständigt befinner sig under utveckling (Säljö, 2014). Vi kan hela tiden ta till oss ny kunskap från andra människor i olika

situationer, och få ny förståelse för de intellektuella och praktiska redskap vi har, *appropriering*. Appropriering kan ses som en process där man lär sig använda redskap i olika sammanhang, och där man succesivt får en mer produktiv användning av dessa redskap.

3.2 Att lära sig musik

Enligt Lars Lilliestam (2006) innebär att lära sig musik att man lär sig komponera och skapa musik, att sjunga och spela, att lyssna, tolka och förstå musik. Lilliestam (2006) beskriver begreppen *primär socialisation* och *sekundär socialisation*. Det förstnämnda avser den process där ett barn lär sig genom att härma, lyssna och iaktta, genom att vara en del av kulturen. Det skiljer sig från sekundär socialisation som är den organiserade och teoretiskt grundade skolning och träning man möter inom utbildningsinstitutioner, som till exempel skolan. Ett annat tankesätt är att skilja på *formellt lärande*, som är ett institutionaliserat lärande som utgår ifrån kursplaner och läroböcker, och *informellt lärande*, som äger rum i vardagslivet utanför klassrummet utan att vi tänker på att lärande faktiskt äger rum. Eftersom lärandet sker omedvetet kan det inte undvikas. Vi exponeras för musik, lyssnar, snappar upp saker, inser samband, pratar om musik. I det informella lärandet utgår man inte utifrån noter eller böcker utan lär sig genom gehör, testar sig fram och härmar, inte sällan luststyrt. Det behövs ingen formell ledare med högre kunskaper eftersom man lär sig tillsammans. Det formella lärandet genomsyras å andra sidan av struktur. Det finns en lärare med ett planerat lektionsupplägg och musik lärs ofta ut med hjälp av noter. Lilliestam (2006) menar att det ena sättet är inte bättre än det andra, en bra lärare måste kunna behärska båda. Det finns många exempel på oerhört duktiga musiker som inte kan läsa noter men snabbt lär sig på gehör. Men att kunna skriva ner det man lärt sig och förstå teoretiska samband är också en viktig del av musiken.

3.3 Läromedel

Läromedel definieras av Selander (2004) som ”resurs för lärande och undervisning; traditionellt främst läroböcker, läseböcker, övningsböcker och ordböcker”. Anatomiska dockor, kulramar och digitala resurser/spel innefattas även här. I ett historiskt perspektiv ledde boktryckarkonsten till en utveckling av hur kunskap kunde spridas från enskilda

personers minne eller uppteckningar genom boktryckarkonsten. Under industrisamhället fick det massuptryckta läromedlet en ännu viktigare roll i och med en systematisk massundervisning. Sent 1800-tal utvecklades olika läroböcker för olika årskurser och utgjorde, tillsammans med skolplanscher och naturalier, skolans första läromedel. Mellan 1880-talet fram till andra världskriget var flera forskare och kulturpersonligheter engagerade i läromedelsproduktionen, exempelvis Selma Lagerlöf, Carl Larsson och Alice Tegnér. Mellan 1950–80-talen skrev allt fler lärare läromedel, och ny teknik gjorde användandet av bilder i läroböcker och film- och Tv-produktion möjlig. Bild kompletterade text, vilket vidgade läromedelsbegreppet. Efter millennieskiftet har digitala mediers utveckling tagit sin naturliga plats bland läromedel och *IKT* (Informations- och kommunikationsteknologi) är idag ett väl integrerat koncept i svenska skolor. En-till-en-undervisning där eleven har sitt eget digitala verktyg hör idag till vanligheterna, och därmed har läromedel som begrepp breddats till i princip vad som helst. Det är dock rimligt att avgränsa termen läromedel till material som är direkt producerat för lärande i olika sammanhang.

Ingela Korsell (2007) definierar läromedel som ”föremål format av människan som används i undervisningen för att underlätta lärande”. Det går att dela in läromedel i primärt respektive sekundärt pedagogiskt material, där det primära är material med det specifika syftet att användas i undervisningssammanhang, till exempel läroböcker och pedagogiska dataprogram. Det sekundära pedagogiska materialet är inte i första hand material direkt framtaget för undervisning men kan användas där ändå, så som skönlitteratur och foton. Men även lärare och elever och interaktionen dem emellan kan betraktas som läromedel. Likaså lärmiljön i sig, där naturen och skolgården är två exempel (Korsell, 2007).

3.4 Mästarlära

I ”Mästarlära – Lärande som social praxis” redogör Nielsen & Kvale (2008) för mästarläran ur ett historiskt och framtida perspektiv. Genom att studera samspelet mellan en erfaren person (mästare) och en som är på väg in i en verksamhet (lärling) kan vi dra teoretiska och praktiska lärdomar av hur kunskaper utvecklas. Mästarlära är en traditionell form av undervisning som kan definieras som utbildning i ett hantverk, ett ämne eller en konstart. I begreppet mästarlära är det läromästarens roll för lärandet

som framhävs, till skillnad från lärlingarnas lärande. Historiskt sett har att gå i lära hos en mästare varit de ungas huvudsakliga lärosätt att få färdigheter och kunskap till hantverk och yrken. Det rör sig om ett konkret innehåll situerat i konkreta sammanhang som ska läras ut, där lärlingen successivt rör sig mot att bli en fullvärdig yrkesutövare.

Det förhållningssätt mästaren har till yrket sätter sin prägel på undervisningen gentemot eleven, som vägleds från att vara nybörjare till att bli mer deltagande i de färdigheter som ämnet kräver, för att till slut bli expert. Lärlingens identifiering med mästaren som företrädare för yrket gör att lärlingen även förkroppsligar yrkets värdesystem som expert, alltså att man då inte längre kommer behöva reflektera över vilka handlingsregler som styr specifika situationer utan kan agera instinktivt. Inom gitarrspel kan det exempelvis vara att kunna improvisera dynamiskt och genreenligt utan större eftertanke efter en enkelt noterad ensemblenot.

Kritik har riktats mot mästarlära i form av att det är en anakronistisk undervisningsform som inte har någon plats i dagens samhälle. Men trots det har det successivt väckts nytt intresse för den. Trots att hantverkaryrken inte har samma plats i dagens moderna och föränderliga samhälle kan man hävda att till exempel kulturella fenomen så som rockmusik ofta står i skuld till tidigare generationers musiker. I musikundervisning är det dessutom vanligt att man i olika skeden under sin utbildningstid har olika lärare och därmed inte riskerar att enbart bli en kopia av en lärare. Som musikstuderande träder man in i nya praxisgemenskaper där andra och mer långt gångna lärlingar i viss mån även kan agera mästare. Att man som lärling och musikstuderande skulle gå till olika mästare för att få kunskap om olika beståndsdelar är en missuppfattning (Dreyfus & Dreyfus, 2000). Det går inte att göra en sådan uppdelning, utan det bör ses från perspektivet att de olika mästarna har sina olika stilar med olika beståndsdelar. När lärlingen har gått hos flera mästare och således fått lära sig olika stilar skapar eleven någonting nytt i form av en egen stil.

Dreyfus & Dreyfus (2000) visar i samma publikation en modell över fem olika stadier av inarbetade färdigheter för en lärlings undervisningsprocess, från nybörjare till expert. *Nybörjaren* får lära sig grundläggande regler för området, eller motoriska färdigheter. Den *avancerade novisen* har börjat lära sig identifiera reglerna och kan

identifiera enkla problem, och följa mer avancerade instruktioner av ämnesspråklig karaktär. Den *kompetente* har lärt sig att skapa en plan för genomförande av en uppgift, men blir stressad av de valmöjligheter som nu finns i medvetandet till skillnad från tidigare stadier. Detta stadie är emotionellt utmattande eftersom lärlingen här känner ett ansvar för eventuella misstag (till exempel att körskoleeleven krockar efter en missbedömning). Men engagemanget som uppstår är avgörande för vidare tillskansning av kunskap inom ämnet. Den *skicklige* blir intuitiv i sitt handlande och mer trygg i sig själv då de val som finns blir mer självklara. Men det är fortfarande ett val som ska göras som också måste analyseras. *Experten* har en stor bank av situationsbaserad urskillningsförmåga och kan därför uppnå målet mer subtilt än den skicklige utan att behöva reflektera sina val.

3.5 Musiklärares roller som lärare och musiker

Karl Asp undersöker i sin licentiatuppsats *Om att välja vad och hur: musiklärares samtal om val av undervisningsinnehåll i ensemble på gymnasiets estetiska program* (2011) frågor som berör läromedel i estetiska programmets Ensemblekurs. Vilket material är relevant? När passar det och vem bestämmer det? Vidare belyses musiklärares dubbla roller i form *musiker* eller *lärare*. Flertalet lärare utgår ifrån sin yrkeserfarenhet som musiker som didaktisk utgångspunkt. Hur undervisningen bedrivs, både i val av innehåll och att undervisningen förebildas, gör att musikerrollen idealiseras. Elevernas mål blir att efterlikna sina förebilder, och att lärarna är engagerade och deltagande kan ge en fingervisning om det eventuella framtida yrket som musiker. Dessutom består repertoaren inte sällan i form av låtar eleven behöver behärska för att spela och/eller sjunga i yrket som musiker.

Att ha varit musiker innebär att man som musiklärare använder sig av sina yrkeserfarenheter i undervisningen. Det får i samtalen följer för både val av undervisningsinnehåll såväl som för undervisningens organiserande och genomförande. (Asp, 2011, s. 108)

Ruben Andersson (2005) har i *Var får instrumentallärarna sina pedagogiska idéer ifrån?: Om bakgrunden till didaktiska ställningstaganden* kategoriserat lärartyper på Kulturskolan under titlarna *Musikern*, *Didaktikern* och *Pedagogen*. Dessa olika

kategoriseringar av lärartyper sträcker sig från att föredra ett formellt lärande (didaktikern) till ett informellt (musikern). I mitten på denna skala hittar vi pedagogen.

Didaktikern kännetecknas av att hen har bra koll på kursplanen, och den ser i stort sett likadan ut för samtliga elever. Repertoaren styrs till stor del av läraren. Eleven får komma med synpunkter på vad som ska spelas, men det är då viktigt att låtens tekniska moment behärskas av eleven. Kunskap om musikteori och noter är viktigt. ”Målet är att få fram elever som spelar bra, vilket innebär att det ska låta så som läraren tycker” (Andersson, 2005). *Pedagogen* har alltid velat bli lärare. För varje elev finns det en noggrant uttänkt repertoarlista som är individanpassad för varje elev, och där tekniska övningar bakas in. Även om det är viktigt att kunna spela efter noter kan låtar till stor del läras ut på gehör, och det är bra om eleven kan spela låtarna utantill. *Musikern* fokuserar på att lektionen ska genomsyras av spelande, hur den läggs upp formas allt eftersom den fortgår. Repertoaren är inte av största vikt så länge eleven är igång och spelar. Tekniska moment löser sig allt eftersom dem dyker upp. Att lektionen är ett socialt tillfälle är viktigt för läraren, vilket gör att gruppundervisning kan föredras eftersom att flera elever i rummet kan skapa en trygghet där de vågar mer än om de varit ensamma med läraren. Värt att nämna är att i detta fallet är eleverna troligtvis yngre och en stor del av undervisningens fokus handlar om att skapa lust till musicerande till skillnad från gymnasieelever som redan gjort sitt val att ”satsa” på en eventuell yrkeskarriär som musikanter. Men det är trots allt en liknande undervisningssituation som i INSO1.

4. Metod

I detta kapitel redogör jag för mitt val av metod samt studiens genomförande. Jag har valt att göra intervjuer för att samla in data. Intervjuerna har varit semistrukturerade för att försöka få en djupare förståelse för varje informant. Jag ger en kort bakgrund på informanterna, berättar om hur jag genomfört intervjuerna och analyserat data, och redogör till slut för studiens etiska avväganden och tillförlitlighet.

4.1 Val av metod

För att få en mer rättvis och djupare bild av hur lärares arbete med, och tankar kring, läromedel kan se ut valde jag att arbeta med kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer för datainsamling. Jag använde mig av en intervjuguide där frågorna gav möjlighet att leda in på följdfrågor beroende på informantens svar (Stukát, 2011). Att kunna ställa följdfrågor och läsa kroppsspråkets nyanser gav mig möjlighet att få en tydligare bild av intervjupersonens egentliga tankar kring det individualistiskt präglade arbete det visade sig vara att arbeta med läromedel i INSO1. Kvalitativa aspekter av intervjupersonens livsvärld blev här beskrivna på ett nyanserat sätt (Kvale & Brinkmann, 2014).

4.2 Informanter

Eftersom min studie främst ämnar till att undersöka läromedelsval inom ramen för kursen INSO1 var den primära avgränsningen att samtliga informanter ska arbeta på ett gymnasium och undervisa i INSO1-kursen. Kontakt togs via telefon med ett antal lärare som passade in i undersökningens avgränsning. Lärarna fick förfrågan om att ställa upp på intervju och dess premisser, syftet med studien samt information från Vetenskapsrådets riktlinjer (2017).

Samtliga informanter har varit ute i arbetslivet i minst fem år, några av dem längre än så. Tillsammans täcker informanterna in både kommunalt samt privat drivna gymnasieskolor. Alla har adekvat gitarrlärarutbildning från musikhögskola. Intervjuerna genomfördes personligen vilket gav mig möjlighet att tolka kroppsspråk tillsammans med de inspelade svaren.

Informant A arbetar på en skola med ett mindre estetiskt program och har arbetat på sin nuvarande arbetsplats i fem år. Av sin heltidstjänst uppskattar han att ungefär 25 % går åt till INSO och fyller resten av sin tjänst med kurserna Ensemble, Gymnasiearbete och Musikproduktion. Han har även en samordnarroll på estetprogrammet och är ensam lärare i gitarr på skolan.

Informant B har arbetat som gitarrlärare i nitton år, varav senaste sex på sin nuvarande arbetsplats, som är ett stort estetprogram med flera inriktningar inom musik. I hans heltidstjänst ingår det tio elever i INSO-kursen, vilket är runt 30 % av tjänsten. På skolan, som är en friskola, delas INSO-kurserna upp mellan de tio lärarna så att man även undervisar andra kurser. I Informant B:s fall utgörs resterande tjänst av ensembleundervisning. Han har en kollega som undervisar INSO på gitarr.

Informant C har arbetat som gitarrlärare i åtta år på olika arbetsplatser. De senaste åren har han arbetat på ett större estetprogram där han har 15–20 elever i INSO-kursen vilket han uppskattar är 60–70 % av tjänsten. I övrigt undervisar han i Ensemble och Bruksspel.

Informant D har arbetat som gitarrlärare i nio år. Han har flera arbetsplatser och är frilansande musiker. En av arbetsplatserna är ett medelstort estetprogram där han arbetar 50 %. Av den tjänsten upptar hans sex INSO-elever vad han uppskattar vara halva arbetstiden. Resterande arbetstid arbetar han med bland annat Estetisk kommunikation och INSO Elbas. Arbetslaget består utav en handfull kollegor som alla jobbar 50 % eller mer.

4.3 Genomförande

Intervjuerna genomfördes under sommaren. Jag har utifrån mina forskningsfrågor utformat en intervjuguide (Bilaga 1) där jag delat in frågorna i kategoriska grupper, till exempel *Bakgrund* och *Läromedel*. Under intervjuerna gick vi igenom frågorna i en grupp från början till slut, men ordningen på grupperna kunde i viss mån varieras beroende på vad vi kom in på under vårt samtal.

I flera av intervjuerna berördes samma ämnen fast med olika ingång beroende på frågan. Alla intervjuer innehöll ändå samtliga frågor från min intervjuguide. Intervjuerna dokumenterades med en inspelningsapplikation på min mobiltelefon, en Samsung S6 Edge. Intervjuerna blev mellan 50–85 minuter långa.

4.4 Analys av intervjuerna

Data från intervjuerna bearbetades genom att jag först transkriberade ut dem. Jag korrekturläste sedan och fick på så sätt en bra överblick över innehållet. Nästa steg var att föra anteckningar, markera citat och kartlägga relevanta teman som anknöt till forskningsfrågorna. Därefter kategoriserades valda teman och citat in under det som blev underrubrikerna i resultatkapitlet. Citaten har blivit lätt bearbetade för att tydliggöra för läsaren.

4.5 Etiska avväganden

Jag har genomfört min studie i enlighet med Vetenskapsrådets riktlinjer (2017) för god forskningsetik. Dessa riktlinjer sammanfattas i följande åtta punkter:

1. Du ska tala sanning om din forskning.
2. Du ska medvetet redovisa och granska utgångspunkterna för din studie.
3. Du ska öppet redovisa metoder och resultat.
4. Du ska öppet redovisa kommersiella intressen och andra bindningar.
5. Du ska inte stjäla forskningsresultat från andra.
6. Du ska hålla god ordning på din forskning, bl.a. genom dokumentation och arkivering.
7. Du ska sträva efter att bedriva din forskning utan att skada människor, djur eller miljö.
8. Du ska vara rättvis i din bedömning av andras forskning.

4.6 Studiens tillförlitlighet

Enligt Alan Bryman (2011) består tillförlitligheten i en kvalitativ studie av fyra delkriterier som är *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet*, och *en möjlighet att styrka och konfirmera*. För att skapa *trovärdighet* i resultaten måste man säkerställa att

forskningen har genomförts enligt de regler som finns och att de personer som studerats har fått ta del av resultatet. Genom att ha täta beskrivningar ger man möjlighet att jämföra hur studiens resultat går att *överföra* till andra omgivningar och grupper. För att en studie ska bli *pålitlig* säkerställer man att alla studiens faser redogörs, så den kan granskas i alla led. Att kunna *styrka och konfirmera* innebär att forskaren försöker säkerställa att hen har agerat i god tro. Utifrån insikten att det inte går att få en absolut objektivitet ska forskaren göra det uppenbart att personliga eller teoretiska värderingar inte har påverkat undersökningen.

Samtliga informanter informerades om studiens syfte och att de skulle få vara anonyma, varpå de godkände sitt deltagande samt fick möjlighet att när som helst avbryta sitt deltagande. Vidare informerades de om att deras identiteter skyddas och att insamlad data inte skulle komma att användas i andra syften än vad de har godkänt sitt deltagande till. Informanternas arbetsplatser är anonymiserade i största möjliga mån, viss beskrivning för att kontextualisera är gjord vilken då också blivit godkänd av samtliga informanter då den inte anses röja deras identitet. Informanterna har avslutningsvis fått möjlighet att läsa igenom resultatkapitlet innan jag påbörjat arbetet med resultatdiskussionen och godkänt detta, vilket kallas respondentvalidering (Bryman, 2011) och innebär att jag ger informanterna möjlighet att kontrollera att min uppfattning vid intervjutillfället varit korrekt. Efter studiens slutförande kommer all inspelad data raderas. Inspelningarna med intervjuerna har enbart varit tillgängliga för mig. Varje intervjutillfälle var på informantens villkor på så sätt att jag ville skapa största möjliga chans för sanningsenlighet som möjligt. Informanternas schema och val av intervjuplats fick styra helt och hållet, mitt motkrav var att vi helst inte skulle ha tidspress under vårt möte. Enligt Kvale & Brinkmann (2014) är syftet med en intervjustudie inte att ge generaliserbara resultat då underlaget ofta är för få intervjuer. Man får å andra sidan rika och ingående beskrivningar som kan öka förståelsen för en enskild informant. Av den anledningen har jag försökt nyansera varje informant så mycket det går. Inom samhällsvetenskaplig forskning syftar begreppet *validitet* till om studien faktiskt undersöker det den påstås undersöka. Kvale & Brinkmann (2014) beskriver begreppet validitet som om huruvida forskaren har valt rätt metod till att genomföra studiens syfte. Kvalitativ intervju är en väl beprövad metod för att få en djup förståelse för ett fenomen, och därför anser jag mig valt en lämplig metod.

5. Resultat

I detta kapitel redogör jag för studiens intervjuer indelat i relevanta underkapitel. Informanterna refereras till som Informant A, B, C och D. Till att börja med beskriver informanterna sitt elevunderlag, och efter det vad de tycker gör ett läromedel användbart. Vidare berättar informanterna om att läromedel till stor del skapas på egen hand, hur media och teknik påverkar och hur eleven påverkar valet av läromedel. Avslutningsvis berättar informanterna om sina förhållningssätt till styrdokument, och ämnesövergripande arbete.

5.1 Elevunderlag

På skolan där Informant A arbetar har eleverna en varierad nivå när de börjar första året. De flesta har viss förkunskap men det kan skilja på olika sätt.

Vissa kommer och säger att dom har gått i musikklass och har kanske lite koll på vad som är en åttodel eller fjärdedel men sen kanske dom inte har spelat musik tillsammans. Men sen kan det komma en elev som har gått på en skola där man har haft stort fokus på musik och att spela tillsammans utan att ha haft en musikprofil. Så grundförutsättningarna är väldigt varierande. (Informant A)

Att skönja mönster utifrån elevernas slutbetyg från grundskolan i förhållande till deras förkunskaper tycker inte Informant A heller att man kan göra. Det som skulle kunna påverka är att studiemotiverade elever med genomsnittligt höga slutbetyg ibland väljer att lägga ner mer tid på övriga kurser utanför musikämnet för att prestera på topp där. Men därmed inte sagt att elever med lägre slutbetyg skulle ha sämre studiemotivation i musikämnets kurser.

Enligt Informant B är eleverna på skolan ”allt ifrån rena nybörjare som spelat några veckor (...) till såna som är otroligt hungriga, övar säkert flera timmar varje dag och gör stora framsteg varje vecka” (Informant B). Skolan gör färdighetstester där man vet ungefär vilken kunskapsnivå eleverna har innan de börjar.

Informant C delar in sina elever i kunskapsskikt. Det fåtal elever som finns i det högsta skiktet är de elever som när de börjar första året redan har ambitionen för att kunna söka in till folkhögskola efter studenten. Mellanskiktet består av musikaliska elever men som saknar tekniska färdigheter. Tredje skiktet består av nybörjare. Det som fogar samman eleverna är en viss brist på teoretisk förkunskap, vilket han misstänker har med hur eleverna tillskansar sig gitarristisk inspiration via Instagram och Youtube att göra.

Informant D har ett blandat elevunderlag.

Vissa elever var väldigt duktiga redan när de började första året och hade ett brinnande intresse samtidigt som andra var nybörjare. Många fick verkligen börja från början med grundläggande ackord (Informant D).

5.2 Läromedel ska ge relevant och elevinriktad kunskap

Det Informant A tycker är det absolut viktigaste för ett läromedel är att det är tydligt för eleven. Är det vissa moment som ska tränas behöver endast momentets relevanta information finnas tillgänglig. Ju mer kunskaper elever har desto mer information kan läggas till. Här drar Informant A en parallell till ensemblekursen, där skillnaden på en nybörjare och en mer erfaren elev kan bestå i att nybörjaren har ett papper med exakt information för gitarrstämman för låten i fråga, medan den mer erfarna eleven har ett papper som skulle kunna fungera för flera instrument i gruppen och där eleven själv kan utifrån till exempel en ackordanalys spela på ett tillfredsställande sätt.

Ett läromedel måste enligt Informant B vara aktuellt och relevant. Relevansen ligger i att det är anpassat för elevens nivå och inte är för lätt eller svårt. En låt kan således användas till flera elever men med olika svårighetsgrad genom att använda olika många moment av låtens innehåll.

Enligt Informant C är det lätt att hamna i tankegångar där ett läromedel är någonting eleven har för att komma ihåg vad den gjort på lektionen. I själva verket borde kanske skolor med musikutbildning arbeta mer mot att eleverna som börjar en utbildning ska förstå att det är just utbildning med specifik kunskap i fokus med specifika läromedel, snarare än att det ska vara kul och att man hela tiden ska få spela det man vill. Då hade

läromedlet kunnat vara utformat mer som i övriga ämnen i en mer standardiserad form, som till exempel en lärobok i ämnet Matematik.

Det finns två sidor av musiken. Dels att det här kan vi göra för att det är roligt och kul med egen musik och rockband. Men sen finns det saker vi måste kunna också. Det du gör på ditt sätt kanske ingen är intresserad av. (Informant C)

Informant D tycker att det huvudsakliga syftet för ett läromedel är att ge inspiration till eleven samt att det är anpassat för elevens kunskapsnivå, så att eleven kan utvecklas. Ju mer nybörjare eleven är desto viktigare anser han att det finns en lust i att lära sig spela, vilket också kräver mer från läraren och läromedlet.

Jag gör mycket backing tracks (förinspelad musik utan gitarr man kan spela till, egen notis) som eleverna får med sig hem. (...) Får dom i uppgift att spela akustisk gitarr till Proud Mary är det stor skillnad på att bara spela och att spela dynamiskt och rytmiskt. (Informant D)

5.3 Lärarna skapar egna läromedel

Informant A ger väldigt sällan ut läromedel som han inte skapat själv. På så sätt har han översikt så informationen eleven får är relevant för uppgiften. Ofta är det i pappersform, men han gör även videos där han filmar sig själv hur han spelar för att på så vis visa på tydligast möjliga sätt hur och var på gitarrhalsen man ska göra, och går igenom det tillsammans med eleven så eleven förstår uppgiften. Filmerna gör han i de fall det är enklare att se och höra än utläsa på noter eller tabulatur, till exempel rytmiska moment. I de fallen gör han det direkt under lektionen på sin dator så att eleven får se hur han spelar när han filmar sig. Här nämner också Informant A att eleven kan ha läs- och skrivsvårigheter eller en sämre syn, vilket är en reflektion jag finner intressant då den inte verkar förekomma så ofta i samtal angående läromedels utformning.

Informant B har gått från att använda noter och tabulatur till att filma sig själv när han visar. Filmerna gör han oftast direkt efter lektionen eller ibland tillsammans med eleven där eleven får spela under lektionen. Att producera filmerna själv mellan lektionerna menar han tar lång tid vid själva planeringstillfället då filmen ska göras men att den

tiden sparar man in senare eftersom läromedlet blir effektivare och tydligare för eleven. Även om arbetstiden inte alltid räcker till upplever han att det gynnar de elever som har en större vana att lära sig med en film snarare än med ett papper. Eleven får genom filmerna både visuella instruktioner samt klingande exempel. Dessutom är det lättare att återanvända om det håller en högre kvalitativ nivå.

När det gäller vissa moment som Informant C anser är mer allmängiltiga kunskaper som gitarrist har han arbetat på ett häfte innehållande de tekniker som han anser är viktiga att som gitarrist alltid kunna tillämpa på vilken låt som helst. Att använda detta som läromedel i komplement till i stort sett vilken oberoende låt som helst ger då eleven en bred grundkunskap i gitarrteknik. Eftersom det finns oerhört mycket material på internet har lärarens roll gått från att vara ”källan till kunskap till att kunskapen finns på internet och jag som lärare ska hjälpa dig genom att visa hur det fungerar.” (Informant C).

Informant D använder sig av övningar i första hand. Om eleven har kommit en bit tar han sällan med en låt enbart med syfte att eleven ska lära sig den. Syftet då blir snarare att skapa ett sammanhang att öva på det aktuella momentet som i sin tur filmas eller skrivs ner under lektionen till eleven. Han menar att eftersom det kan vara olika saker som eleven har mer eller mindre lätt för gäller det att vara lyhörd för behoven då det är en individuell utveckling som sker. Vissa elever kan behöva extra stöd i hur man tar ett ackord, andra vilken skala som passar bäst till improvisation. Olika elever kan dessutom ha olika lätt för hur de ska tolka uppgifterna som ges vilket ger upphov till att Informant D brukar förtydliga detta på papper till eleven, även om han mer och mer har börjat arbeta digitalt genom att skicka information via mail. ”Om dom bara får ett diagram med massor av skalor ser dom ofta ut som frågetecken så därför skriver vi ner det tillsammans. Oftast jag, jag borde bli bättre på att låta eleven skriva själv” (Informant D).

5.3.1 Läromedel läraren inte skapat själv

Det finns enligt Informant A ett värde i att spela vissa äldre låtar, dels för att ge en historisk genrekännedom men även att vissa låtar har pedagogiska kvalitéer som i stort sett alla elever behöver jobba med.

Informant B använder sig mindre och mindre av läromedel i textform (noter och tabulatur) även om han till viss del använder sig av *Realbooks* (notböcker med jazzlåtar) och tidigare även läromedel av pedagogen Per Hovensjö. Dock reflekterar Informant B över att det intressanta i att man som musklärare lägger ner väldigt mycket tid på att ”planka” (lära sig en låt med hjälp av gehör och göra en egen notering, egen tolkning) till skillnad från lärare i andra ämnen än musik. ”Vi har ett konto på nån såndär hemsida via skolan (...) men jag glömmer bort att det finns. Annars hade jag nog beställt mer där själv” (Informant B).

Informant D hämtar en del material från tidskriften *Guitar Techniques*, samt websidorna www.jamtrackcentral.com och www.mymusicmasterclass.com. Han betonar att även om han använder sig av köpta läromedel ger han aldrig ut en kopia till eleven. ”Jag vet hur jobbigt det är att till exempel göra en skiva så om eleven vill ha ett material får dom köpa det och det gör jag av lojalitet till kollegor” (Informant D).

5.4 Media och teknik gör material tillgängligt

För att ett läromedel ska hålla hög kvalitet anser Informant C att det behöver vara lättillgängligt. Eftersom hans elever gärna vill filma honom när han visar en uppgift i kombination med att få med sig uppgiften i noterad form kan man därmed lära med flera sinnen.

Vi vet att elever lätt kan få tag på information på olika sätt, så ett optimalt läromedel är väl om man kan höra, läsa och se det. I kombination med att det är lättillgängligt är väl egentligen optimalt. Jag själv har ju alla mina noter på Dropbox så jag lätt kommer åt dem. (Informant C)

Att mobiltelefoner blivit så avancerade är enligt Informant C en revolution inom gitarrundervisning. Något som är komplicerat med att spela gitarr är att det finns flera alternativ för hur du kan spela, även om det till viss del blir en mindre tonal förändring beroende på var på gitarrhalsen du spelar. Men med hjälp av den teknik som mer eller mindre blivit en del av vår vardag anser Informant C att eleven nu kan välja själva hur de vill få sitt läromedel vare sig det är i ljud-, video- eller textform. Som pedagog kan man här vara medveten på detta så att eleven inte missar att behöva tänka till kring

moment man behöver träna mer på genom att få materialet med sådana helhetslösningar. Dock är alltid klingande exempel ofta att föredra eftersom det ger läromedlet ett musikaliskt sammanhang med hur det ska låta i slutändan vilket kan vara svårt att notera. ”Sound är verkligen en viktig grej” (Informant C).

5.4.1 Digitala resurser

De flesta skolor har i dagsläget någon form av webbaserad molntjänst för att samla all information mellan kollegor, elever och vårdnadshavare. Det vanligaste exemplet som kom upp under intervjuerna var *Google for Education* där Google har samlat sina webbaserade tjänster så som *Classroom*, *Drive* och *Mail*. Men informanterna hade även fler exempel.

Informant A arbetar med *Spotify* som en gemensam bank med kollegor och elever för att komma åt låtar, och delar spellistor tillsammans med dem. ”Det är jättesmidigt. ’Ah, här kom det en låt’ kan det vara som eleven vill köra och då har jag den direkt” (Informant A).

Informant C har alltid med sig sin Ipad till lektionerna eftersom han dels har tillgång till hela sitt läromedelsbibliotek via molntjänsten *Dropbox*, dels för de praktiska hjälpmedel han har i form av appar. I Ipaden har han, förutom stämapparat och trummaskin, möjlighet att enkelt zooma in på en fras i en notbild om det skulle behövas.

På Informant B:s skola har alla elever varsin skoldator som de har med sig på lektionerna. Eftersom allt läromedel han använder på lektionerna samlas i elevernas separata *Google Classroom*-mappar är problemet med glömda papper borta. ”Det gäller bara att vara restriktiv med informationen, man får inte glömma att eleverna får det från alla ämnen och då kan det ibland bli för mycket” (Informant B).

Förutom nämnda backing tracks som Informant D använder sig av har han också ibland tagit med sig inspelningsutrustning och lagt upp lektionen som ett inspelningstillfälle inte helt olikt det man kan stöta på som professionell studiomusiker. Elevens uppgift har då varit att efter hans instruktioner spela en förhållandevis lättspelad låt på ett mycket

specifikt sätt med olika tekniker, för att sedan kunna lyssna tillsammans med eleven på vad den egentligen gjorde och hur det verkligen lät.

5.4.2 Kritik mot material från internet

En anledning till att Informant A skapar stora delar av sitt läromedel själv är att det material som eleven kan hitta på egen hand på internet sällan är rätt noterat eller rätt spelat, och att eleven ofta saknar ett källkritiskt tänk kring låtar som finns på olika websidor.

Ibland hittar man saker som inte stämmer alls eller typ..."så här spelar man den här låten, kolla på min fantastiska teknik"...och så är det fel. (...) Jag ger heller aldrig ut såna där låtar där man har ackorden över texten som man kan hitta på alla låtar på internet eftersom det är så svårt att veta *hur* man ska spela." (Informant A)

Informant B uttrycker liknande kritik mot läromedel på internet och ger exempel på videos från www.youtube.com som en elev hittat men där eleven saknat kunskapen att se att den som visade låten i videon inte alls spelade rätt. Han menar att det enda positiva man som lärare kan plocka ur detta är att göra en gehörsövning av det och försöka få eleven att upptäcka felen. Men det är inte bara i detta "hemmaproducerade" material det finns fel. "Även i tryckta böcker med tillhörande CD-skiva har jag märkt att det ibland kommit fel ackord vilket är tråkigt" (Informant B).

Informant C menar på att trots att tekniken och lättillgängligheten har utvecklats och har flera fördelar är det inte enbart positivt för att skapa sig ett gediget musikaliskt kunnande.

Jag hade en ensemble där vi spelade en Ole Börud-låt. Gitarristen kunde sätta hela solot perfekt om han inte kom av sig. Gjorde han det var han däremot helt bränd, han kunde det inte om han inte tog det från början. För han hade ju suttit och nött det till något Youtube-klipp men visste inte ens vilken skala han spelade i. (Informant C)

Enligt Informant C är det inte en fråga om "om" utan "när" man kommer spela fel. Det är under dessa tillfällen det gäller att ha kunskapen som lätt missas när man enbart lär sig genom videoklipp.

5.5 Hur läraren väljer läromedel

5.5.1 Elevinflytande

När det handlar om att ta fram läromedel för Informant A kommer en stor del ifrån elevernas önskemål. Om man som lärare tillgodoser dessa önskemål skapar man en starkare övningslust samt att man hela tiden får nya infallsvinklar och uppdaterar sin läromedelsbank. Genom att vara lyhörd som lärare kan man även tipsa om låtar som påminner om det eleven tycker om för att bredda elevens musikaliska kännedom och visa på annan musik som eleven inte stött på på egen hand. På sikt är målet att eleven ska kunna ta sig an vilken låt som helst, oberoende av tycke eller smak, på ett sätt som man gör när man är professionell musiker.

Jag brukar säga att om man ska börja jobba som kock måste man ju ha smakat på alla kryddor. Man måste inte gilla alla kryddor men om den jag lagar till vill ha peppar måste jag använda peppar. Så är det att vara musiker. (Informant A)

När eleven får vara med och välja upplever Informant B att måluppfyllelsen blir högre och övningslusten blir större. Om eleven får vara med och påverka är det dessutom lättare att motivera eleven till att spela andra låtar som hen själv väljer vilket kan behövas för att nå olika moment i betygsmatrisen.

Elevens utveckling är utgångspunkt för vilket läromedel Informant C väljer till undervisningen och han utgår alltid ifrån en låt. ”Det här momentet ska vi lära oss, vilken låt passar till det? Har jag ingen som passar får jag hitta en.” (Informant C). Elevens önskemål är då också genomförbart eftersom momentet är viktigare än själva låten. Men det bästa sättet att välja låt till gitarrlektionen är enligt Informant C att använda sig av låtar eleven ska använda i ett ensemblesammanhang eftersom gitarren där hamnar i en kontext som kan vara svår för eleven att höra och förstå om man spelar ensam eller bara med två gitarrer.

I terminsstarten gör Informant D en kartläggning av eleven där de tillsammans går igenom vad eleven vill spela samt bli bättre på. Han har arbetat fram ett organiseringsystem för sina läromedel genom att använda excel-ark där han kategoriserat låtar och övningar efter vad som tränas och vilken genre läromedlet tillhör.

Med hjälp av detta tillvägagångssätt sparar Informant D en hel del arbetstid i det långa loppet. Till det mesta bland läromedlen finns det även backing tracks.

5.5.2 Lärarens yrkesroll som musiker

Att vara aktiv frilansmusiker ser Informant B som en styrka i sin lärarroll. Genom att spela med andra i professionella sammanhang upplever han att hans förmåga att kunna tänka kring en låts arrangemang som inte nödvändigtvis är på samma sätt som en låt egentligen spelas i originaltappning utvecklas. Därigenom kan han utveckla musikaliteten hos sina INSO-elever. Han kan också i arbetet med att lära sig och notera nya låtar här ta in det i sin läromedelsbank, även om han aktivt försöker att inte göra det om inte finns fog för det.

Många tycker det är kul att spela nånting när dom blivit utsatta för det men dom hade inte bett om det från början. (...) Men viktigt att man inte fastnar i det och blir en sändär som bara ska tvinga på sitt eget. (Informant B)

Informant D har på samma sätt en verksamhet som frilansmusiker vilket också ger upphov till en hel del låtar som kan användas som läromedel.

Både informant A och informant C arbetar emellanåt som musiker vid sidan av läraryrket. Det är dock inte något som direkt påverkar deras val av låtar i undervisningen.

5.6 Lärarna har ett flexibelt förhållande till styrdokument

Samtliga informanter tycker att det i stort sett går att använda vilka läromedel som helst utan att tumma på kursplanens innehåll. Informant D säger att ”det kan vara lite svårt om eleven är för tvär och bara vill spela en sak men det går oftast om man är lite uppfinningsrik” (Informant D). Att eleverna får välja låtar tycker han till viss del är bra. ”När en elev kommer med den åttonde Black Sabbath-låten är det dags att byta spår, och här är det bra att kunna peka på kunskapskraven” (Informant D). Dock poängterar han vikten av att eleven får känna sig delaktig.

Informant A använder sig av feedback vid varje lektionstillfälle och genomför betygssamtal med eleven en gång per termin. ”Kursplanen går att tolka så det mesta täcks in ändå, det är ju samma kursplan oavsett instrument. Under betygssamtalen kan man sitta med eleven och hitta luckorna och fylla i det senare” (Informant A). Informant B har ett liknande förhållningssätt. ”Vad är improvisation om du spelar kammarmusik? Även om du gör variationer spelar du ju ändå bara det som står” (Informant B). För att täcka upp kunskapskrav som han tillsammans med eleven inte naturligt stöter på arbetar han genom att gå igenom dessa moment i sjuk.

Enligt Informant C är det en så naturlig del av jobbet att förhålla sig till styrdokument att det inte är ett problem. ”Det vi gör är att få dom (eleverna, egen notis) att lära sig det dom inte kan” (Informant C).

5.7 Ämnesövergripande samarbete

Informant A har ett ständigt pågående samarbete med lärare i andra kurser. Det sker mer eller mindre formella möten dagligen där elevernas progression i de olika kurserna diskuteras. Eftersom arbetsplatsen inte har en plats att arrangera elevuppspel arbetar man här en hel del med att ha uppspel och konserter utanför skolan, dels i kommunen men även på andra skolor och mässor. Flera av lärarna har ensembleundervisning och man tar detta tillfälle i akt att samarbeta med INSO-lärarna kring låtarna man spelar. Eftersom flera av lärarna deltar under uppspelen ges det här möjlighet till viss bedömning som kan användas till INSO-kursen.

Informant B arbetar till stor del med sina kollegor i Musikämnet. Till exempel kommer Gehörs- och musiklära kursen till större del samköras med INSO- och Ensemblekurserna. Det finns schemalagda arbetslagsträffar då elever diskuteras och sambedöms. Lärare från skolans koncern träffas också någon gång om året för att diskutera pedagogiska frågor som exempel läromedel.

Under sin relativt långa karriär har han dock upplevt hur lärare blivit påtvingade ämnesövergripande arbete vilket han ställer sig skeptisk till.

Det finns annars en risk för att det blir för låg nivå på gymnasiet om man ska ha ämnesövergripande arbete. I matematiken räknar man ju inte 2+2. (...) Bluesskalan har ingenting med Hemkunskap att göra. Men när det sker naturligt som i Musikämnen går det av sig själv. (Informant B).

Eftersom Informant C inte arbetar heltid på sin arbetsplats och dessutom har mest INSO i sin tjänst tar han inte så stor del av det ämnesövergripande arbetet som finns där. Det sker dock en del samarbete med ensemblelärare i form av att gå igenom ensemblens låtar på INSO-lektionen.

Informant D arbetar ganska mycket med ensemblelärarna med att gå igenom låtar. Ibland förekommer det också att INSO-eleven kan få hjälp med hur man på bästa sätt får till ett bra resultat kring inspelning och arrangemang till Ljud- och Musikproduktionskursen. Han tycker även att det ofta går att koppla INSO till Gehörs- och Musicklära genom att tydliggöra den teoretiska kopplingen som finns till den praktiska kunskap eleven har på sitt instrument.

6. Resultatdiskussion

I följande kapitel kommer jag reflektera kring studiens resultat i förhållande till den tidigare forskningen och jämföra likheter och skillnader med utgångspunkt i studiens forskningsfrågor. Avslutningsvis reflekterar jag över förslag till fortsatt forskning på ämnet.

6.1 Lektionssituationen

Enligt intervju svaren är det varierande nivå på elevernas förkunskaper. Trots att det är ett aktivt val av eleven att välja ett gymnasieprogram med musikinriktning kan även motivationen variera, vissa spelar för att det är kul och andra för att de vill gå vidare med högre studier inom musik och eventuellt arbeta med det själva i framtiden. Här uppstår en utmaning för läraren eftersom undervisningen behöver anpassas för elevens förkunskaper och progression genom kursens gång. Men eftersom eleven har lektion enskilt med läraren finns det alla möjligheter för läraren att kunna vara flexibel och kreativ så att eleven får möjlighet att nå kursmålen. Detta innebär att undervisningen kan flyta mellan det formella och mer kravfyllda innehållet, och det informella lustdrivna lärandet så som Lillestam (2006) beskriver, eftersom läraren kan välja hur ett moment presenteras på ett sätt som passar situationen bäst.

Informanterna i studien har dessutom en dialog med lärare i andra musikämnen vilket generellt verkar vanligt för instrumentlärare eftersom ingen av informanterna enbart har INSO-kursen i sin tjänst. En låt som används till en ensemblekurs kan då läras ut mer formellt på en INSO-lektion än vad som kanske är genomförbart i ensemblekursen. Andra INSO-lektioner kan eleven ha med sig en låt varpå läraren kan lära ut den mer informellt genom att snabbt lära sig den och visa direkt, eller att läraren kan ge ett annat perspektiv på en musikteoretisk svårighet eleven kan ha genom att utgå ifrån elevens huvudinstrument. Appropriering enligt Säljö (2014) blir således ett naturligt inslag i elevens skolvardag. Likaså att det bör skapas en viss miljö där eleverna träffar olika lärare och elever, där låtar förekommer i olika musikkurser, och att det uppstår lärtillfällen när elever diskuterar detta med varandra i högre utsträckning än i andra skolämnen vilket ligger i linje med Strandbergs (2006) teorier. Att dra slutsatsen att lärare i INSO-kursen är kreativa och flexibla gällande hur man bäst anpassar

undervisningen anser jag är rimligt. Dock är det på sin plats att påpeka att detta är en relativt unik möjlighet dessa lärare har jämfört med lärare som undervisar klasser, eftersom den enskilda undervisningen kan låta elevens behov styra helt utan kompromisser med andra skolkamrater. Elevens kunskapsnivå, intresse för en viss genre eller liknande kan tas i beaktning utan anpassning för gruppen, såsom när man undervisar i till exempel teoretiska ämnen.

6.2 Läraren skapar sitt eget läromedel

Samtliga informanter skapar i väldigt stor utsträckning sitt eget läromedel. Det förekommer en och annan tidskrift eller liknande, men själva materialet som lämnas vidare till eleven är oftast egenproducerat. Läromedlet är dessutom till väldigt stor del elevantpassad på så sätt att eleven är med och påverkar vilken musik som spelas, och att det eleven får med sig är så tydligt som möjligt, till exempel i form av en film som visar hur man ska spela och hur det ska låta. Flera av informanterna skapar läromedlet under själva lektionstillfället. På så sätt kan de förklara för eleven hur läromedlet ska tolkas.

Gällande lektionens mål utgår de flesta informanter ifrån en låt. Samtliga informanter trycker på vikten av att eleven får vara delaktig i val av låtar, och att man i detta val får försöka hitta moment som eleven ska utveckla. På så sätt hålls elevens engagemang igång. Över tid kan läraren komma med förslag på andra låtar, dels utifrån elevens egna musikaliska preferenser och dels utifrån vilka moment i kursplanen eleven ännu inte hunnit utveckla med de låtar som spelats. Enligt Anderssons (2005) lärartyper anser jag att det inte går att göra en definitiv indelning på mina informanter, men samtliga informanter dras mot *musikern* eftersom det överlag är ett stort fokus på att eleven ska få vara delaktig i valet av låtar. Att eleven känner att den får möjlighet utvecklas på det den själv önskar skapar en trygghet där läraren senare kan fylla på med kunskaper som saknas. Själva läromedlet skapas dessutom under lektionstillfället. Man kan dock se drag av *didaktikern* och *pedagogen* eftersom kursplanens mål ständigt finns med i lärarens medvetande, samt att när en elevs fokus ligger på en låt ligger lärarens fokus på låtens tekniska moment.

Det finns hos en informant tankar om att man borde standardisera läromedel för att tydliggöra själva utbildningens innehåll för eleverna. Anledning till detta ska vara att

elevens musikaliska preferenser inte enbart ska få styra inriktningen på undervisningen, det finns ju väldigt mycket att lära även om eleven inte själv kan inse det just då. Här går det att dra paralleller till modellen av Dreyfus & Dreyfus (2008). Eleven må ha tankar kring vad den vill göra men saknar verktygen och analysförmågan för att uppnå expertis, och kanske i värsta fall till slut tröttnar då engagemanget uteblir på grund av brist på verktyg. Det gäller här att läraren kan förmedla vikten av att lära sig andra saker än enbart vad eleven tänkt sig. Eftersom att alla informanter även arbetar som musiker vid sidan av yrket som lärare utgår jag ifrån att de tar in denna yrkesaspekt i mötet med eleven för att skapa förståelse för vikten av att inneha bred kunskap när eleven en dag själv kan hamna där. Asp (2011) menar på att flera lärare har musikeryrket som didaktisk utgångspunkt vilket mina informanter inte direkt påstår. Däremot kräver musikeryrket att man är snabblärd och man kan göra enkla notationer, inte olik en situation där en elev tar med en för läraren ny låt den vill spela. Det har under intervjuerna även skinit igenom på olika sätt hur informanternas musikeryrke påverkar vissa aspekter i deras undervisning, så som till exempel vikten av bred genrekännedom. Och det faktum att informanterna till största del skapar sitt läromedel under lektionen visar eleverna en förmåga hur man snabbt och lätt själv kan göra det, något som inte direkt ingår i kursplanen (Skolverket, 2011) men som jag anser kan vara en förmåga deras elever också strävar efter att bli bättre på.

En tanke om när man för samtal om läromedel för denna yrkesgruppen jag får är att definitionen kan variera under samtalet. Ibland kan en specifik låt avses som ett läromedel. Men lite senare kan en odokumenterad teknikövning vara det man ser som själva läromedlet, för att ytterligare lite senare landa i att läromedlet är en egenproducerad film. Läromedlet är således inte konstant utan kan visa sig i olika former. Korsells (2007) definition av läromedel som ”föremål format av människan som används i undervisningen för att underlätta lärande” blir påtagligt trots att läromedel i skolvärlden oftast kommer i textform (Selander, 2004).

6.6 Multimedia är viktig

Det finns intressanta kommentarer i studien gällande användandet av multimedia som läromedel. På den positiva sidan hittar vi att genom filmer kan läraren få med mycket information som dessutom är tydligt för eleven. Mobiltelefoner med fullgoda

inspelningsmöjligheter är idag en given följeslagare för de flesta vilket leder till att läromedlet blir portabelt. Det går både att se hur man ska spela, och det blir även ett klingande exempel där allt ifrån rytmik till gitarrsound visar sig. Att kunna erbjuda ett backing track ger eleven ett musikaliskt sammanhang för sitt övande. På samma sätt som Strandberg (2006) använder exemplet fickkalender till att samla information får lärarna här in mycket information om kunskapsmålen med hjälp av mobiltelefonen.

Eleven kan lära med fler sinnen utan att vara bundna till enbart en not på papper som dels kan vara svårtolkad, men även enligt egen erfarenhet lätt komma bort. Att använda epost till noterade läromedel löser problemet med borttappade fysiska papper då skolor i regel har en sådan tjänst för samtliga personer, elever som personal. Eleven som i sin tur hittar en hel del material på fritiden på tjänster som *www.youtube.com* och *Instagram* får sitt läromedel levererat i ett format där hen känner sig bekväm.

Det finns dock nackdelar. I teknikens spår är det svårt att följa med i det höga tempo som utvecklingen sker i, de renodlade läromedelstjänster som erbjuds till skolor förankras inte bland personalen som i fallet med Informant B. Man kan å andra sidan hävda att när arbetssättet med att eleven tar med en låt som läraren sedan filmar fungerar så pass bra finns inte behovet för externa tjänster. Läraren bygger även upp en egen bank av digitala läromedel som är enligt informanterna blir kvalitetssäkrad. Likaså har läraren genom sitt egna musikintresse troligtvis en förmåga att kunna hitta ny musik på egen hand, som man gör på sin fritid. Kostnader för dessa externa tjänster är också en faktor, en informant påtalar vikten av lojalitet till kollegorna som skapat läromedlet och att han inte vill kopiera det vidare (förutsatt att läromedlet i fråga inte är betald av skolan). En annan stor punkt flera informanter talar om är att när elever hittar låtar de vill spela på egen hand inte kan avkoda att det inte är rätt spelat, eftersom eleverna saknar verktygen att upptäcka detta eller ha ett kritiskt förhållningssätt till sådant man hittar på internet.

Det finns absolut både för- och nackdelar så som informanterna säger. Tekniken som finns skapar stora möjligheter där en kreativ lärare kan erbjuda bra vägar för eleven att skaffa sig nya kunskaper. Tekniken kommer dessutom bara att utvecklas mer och mer, och det gäller därför för läraren att anamma detta. Jag kan dessutom av egen erfarenhet

hålla med om det faktum att de tjänster som finns för skolor blir övermäktigt många, och det finns knappast tid att utforska dessa på djupet. Därmed har jag stor förståelse för att man hellre skapar sitt eget, än försöker hitta en helhetslösning. Men tittar man på läromedlets historiska utveckling (Selander, 2004) är det rimligt att utgå ifrån att den kommer följa den övriga tekniska utveckling som pågår.

6.7 Slutsats gällande val av läromedel

I min studie har jag kommit fram till att det vanligast förekommande läromedlet för gitarrlärare i kursen INSO1 är egengjorda filmer. Även om andra läromedel förekommer har den egenproducerade filmen en stark ställning hos samtliga informanter, och därmed anser jag att syftet med studien har lyckats, vilket är att ge ett kvalitativt svar på vilka läromedel gitarrlärare som undervisar i INSO1 använder sig av, samt hur läromedlet väljs ut.

Att man som lärare snabbt med hjälp av vardagsteknologi kan dokumentera en låt eller övning som ger tydlig information till eleven har visat sig vara en framgångsfaktor, dels att eleven då kan komma med för läraren oförberedda önskemål på låtar, och dels att eleven till större del lyckas lära sig än om låten enbart var nedskrivet. Eleven kommer dessutom inte tappa bort läxan, och läraren kan själv vara säker på att läromedlet håller önskad nivå, till skillnad från filmer eleven kan hitta på andra håll.

6.8 Vidare forskning

Efter att ha genomfört min studie hade jag velat undersöka hur läromedel påverkar elevens inlärningsförmåga, till exempel i form av att observera elever med liknande förkunskaper över tid som har samma kunskapsmål men får olika läromedel att arbeta med. Alltså att ha ett elevperspektiv istället för ett lärarperspektiv. Finns det fördelar eller nackdelar med läromedlets format och hur det presenteras? Hur hade de övergripande musikaliska kunskapsmålen sett ut om man arbetar med samma låt i flera kurser i en större utsträckning än bara ibland (till exempel i ensemblespel och musikteori)?

Vidare hade det varit intressant att jämföra denna studies resultat mot hur lärare i andra ämnen ser på och använder läromedel. Kan en idrottslärare eller mattelärare ha samma hjälp av filmer i så stor utsträckning som mina informanter har?

Referenser

Andersson, R. (2005) *Var får instrumentallärarna sina pedagogiska idéer ifrån?: Om bakgrunden till didaktiska ställningstaganden* (Licentiatuppsats). Malmö: Lunds universitet, Musikhögskolan i Malmö. Tillgänglig:
<https://lup.lub.lu.se/search/person/extlu-436>

Asp, K. (2011). *Om att välja vad och hur: musklärares samtal om val av undervisningsinnehåll i ensemble på gymnasiets estetiska program* (Licentiatuppsats). Örebro: Örebro Universitet, Musikhögskolan. Tillgänglig:
<http://oru.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A459007&dswid=5615>

Brinkmann, S. Kvale, S. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun* (tredje upplagan). Lund: Studentlitteratur

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Korsell, I. (2007) *Läromedel: Det fria valet? Om lärares användning av läromedel*. Stockholm: Liber.

Kvale, S. & Nielsen, K. (2008) *Mästarlära: Lärande som social praxis*. Lund: Studentlitteratur.

Lilliestam, L. (2006). *Musikliv: vad människor gör med musik, och musik med människor*. Göteborg: Ejeby.

Selander, S. (2004). Läromedel. I *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/läromedel>

Strandberg, L. (2006). *Vygotskij i praktiken: Bland plughästar och fusklappar (andra upplagan)*. Stockholm: Nordstedts

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Skolverket. (2011). *Estetiska programmet*. Hämtad från <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan>

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken (Tredje upplagan)*. Lund: Studentlitteratur

Utbildningsdepartementet. (2017). *Nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet*.

Tillgänglig:

<https://www.regeringen.se/4a9d9a/contentassets/00b3d9118b0144f6bb95302f3e08d11c/nationell-digitaliseringsstrategi-for-skolvasendet.pdf>

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningsed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Omnämmanden

Publikationer:

Guitar Techniques (förlag: Future Publishing Ltd.)

The Realbook (förlag: Hal Leonard Corporation)

Författare:

Per Hovensjö

Hemsidor och programvaror:

www.jamtrackcentral.com

www.mymusikmasterclass.com

www.youtube.com

Instagram

Spotify

Dropbox

Google for Education

Bilaga

Intervjuguide

Definition på befintligt läromedel: t ex låt/övning som finns i publicerat eller opublicerat material eller digitalt som exempelvis i en youtube-film eller i programvara.

Definition på eget skapat läromedel: t ex låt som passar elev vid ett givet tillfälle onoterat, låt/övning som anpassats till en elev vid ett givet tillfälle noterat, eller onoterat.

Bakgrund:

- Hur länge har du arbetat som gitarrlärare?
- Hur många elever har du i kursen INSO?
- Hur stor del av din tjänst är INSO, och hur stor del är andra kurser/uppdrag?
- Vilken nivå skulle du säga att dina elever ligger på?
- Hur stora kunskapsskillnader mellan dina elever är det enligt dig?
- Spelar förutsättningarna på din arbetsplats in i ditt val av läromedel?

Elevernas egna låtval:

- I vilken mån utgår du från elevens önskemål om låtval?
- Märker du skillnad på elevernas måluppfyllelse/lust att lära och öva på läromedlet när deras önskemål tillgodoses?
- I vilken mån går det överlag att koppla elevönskemål till styrdokument?

Ämnesövergripande arbete med andra lärare:

- I vilken mån arbetar du ämnesövergripande lokalt på skolan (t ex samma läromedel som i ensemble/GeMu)?
- I vilken mån diskuteras läromedel med gitarrlärare och övriga relevanta kollegor i regionen (t ex i form av konferenser)?

Läromedel

- Vad anser du vara viktigt för att ett läromedel?
- Vilka läromedel föredrar du och varför?
- Vilka läromedel tycker du inte fungerar alls i din undervisning?

- Finns det läromedel du anser är mer framgångsrika (dvs kunskapsmässigt för eleven)?

Isf vilka?

- Hur stor del av din arbetstid använder du till att arbeta med läromedel

(befintligt/obefintigt)? Anser du att tiden räcker till?

- Är det vissa kunskapskrav som är lättare/svårare att ta fram bra läromedel till? Isf vilka?

(Om befintligt läromedel finns)

- Hur väljer du ditt läromedel?

- Hur stor del av ditt läromedel återanvänder du och i så fall varför?

- Varifrån hämtar du läromedlet? (t ex böcker, tidskrifter, youtube-video)

- Brukar du uppdatera ditt läromedel?

(Om du skapar läromedel själv)

- Hur väljer du ditt läromedel?

- Hur stor del av ditt läromedel skapar du uppskattningsvis jämfört med läromedel du återanvänder?

- Vad utgår du från för källa när du skapar läromedel (t ex youtube/spotify, utveckla redan befintligt etc)?

- Hur gör du läromedlet tillgängligt för eleven?

IKT:

- Använder du dig av digitala resurser (i så fall vilka och i vilken utsträckning)?